

Finanční arbitr

Legerova 1581/69, 110 00 Praha 1 – Nové Město, Tel. +420 257 042 094,
ID datové schránky: qr9ab9x, e-mail: arbitr@finarbitr.cz, <https://www.finarbitr.cz>

Navrhovatel

Zástupce

Mgr. Jan Dáňa
advokát

Instituce

Česká pojišťovna a.s.
IČO 452 72 956
Spálená 75/16
11000 Praha 1

Č. j. FA/SR/ZP/494/2016 - 5

Praha 29. 1. 2018

Rozhodnutí o námitkách

Finanční arbitr příslušný k rozhodování sporů podle § 1 odst. 1 zákona č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o finančním arbitrovi“), rozhodl v řízení zahájeném dne 19. 4. 2016 podle § 8 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi na návrh Navrhovatele proti Instituci, vedeném podle tohoto zákona a zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), ve věci určení neplatnosti pojistné smlouvy č. ■ ze dne 1. 8. 2011 a zaplacení částky ve výši 115.047 Kč s příslušenstvím, o námitkách Navrhovatele podaných dne 20. 10. 2017, č. j. FA/26532/2017, proti nálezu finančního arbitra ze dne 9. 10. 2017, č. j. FA/30217/2017, takto:

Námitky navrhovatele, ■, doručené finančnímu arbitrovi dne 20. 10. 2017, č. j. FA/26532/2017, se zamítají a nález finančního arbitra ze dne 9. 10. 2017, č. j. FA/30217/2017, se podle § 16 odst. 2 zákona o finančním arbitrovi potvrzuje.

Odůvodnění:

1. Řízení o návrhu

Navrhovatel se domáhá určení neplatnosti pojistné smlouvy o životním pojištění z důvodu omylu na straně Navrhovatele vyvolaného Institucí a pojišťovacím zprostředkovatelem při uzavření pojistné smlouvy, současně pro rozpor se zákonem a pro neurčitost pojistné smlouvy a vrácení zaplaceného pojistného poníženého o rezervu pojistného vyplacenou po ukončení pojistné smlouvy se zákonným úrokem z prodlení z titulu bezdůvodného obohacení nebo náhrady škody.

Finanční arbitr rozhodl ve sporu mezi Navrhovatelem a Institucí nálezem ze dne 9. 10. 2017, č. j. FA/30217/2017 (dále jen „Nález“).

Při rozhodování finanční arbitr vyšel ze skutkových zjištění, že Navrhovatel a Instituce uzavřeli dne 1. 8. 2011 pojistnou smlouvu č. ■ označenou jako *Životní pojištění PROFI Invest*, s počátkem pojištění dne 10. 8. 2011 a pojistnou dobou 30 let, jejímž předmětem bylo pojištění pro případ smrti nebo dožití Navrhovatele, s pojistnou částkou pro případ smrti ve výši 10.000 Kč a ročním pojistným ve výši 98.720 Kč (dále jen „Pojistná smlouva“) a že Pojistnou smlouvu ukončily strany sporu dohodou ke dni 16. 3. 2013 s převodem rezervy pojistného ve výši 78.520 Kč na pojistnou smlouvu č. ■ (dále jako „Nová pojistná smlouva“). Ze shromážděných podkladů přitom finanční arbitr zjistil, že Navrhovatel zaplatil Instituci pojistné v celkové výši 193.567 Kč.

Finanční arbitr se s ohledem na zásadu procesní ekonomie a s odkazem na konstantní

soudní judikaturu přednostně zabýval námitkou promlčení, kterou vznesla Instituce.

Finanční arbitr ze shromážděných podkladů nezjistil, že by se Navrhovatel u Instituce dovolal relativní neplatnosti Pojistné smlouvy ve smyslu § 49a ve spojení s § 40a zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“), před uplynutím promlčecí doby (§ 101 občanského zákoníku). S ohledem na důvodně vznesenou námitku promlčení tak finanční arbitr ponechal stranou samotné posouzení toho, zda Instituce nebo pojišťovací zprostředkovatel uvedli Navrhovatele při uzavření Pojistné smlouvy v omyl.

Finanční arbitr k nároku na vydání bezdůvodného obohacení pro případ absolutní neplatnosti Pojistné smlouvy (a obdobně k nároku na náhradu škody) ze shromážděných podkladů zjistil, že nejpozději v roce 2013 se Navrhovatel dozvěděl o tom, že Instituce z ukončené Pojistné smlouvy vyplatila (převedla) plnění, které neodpovídá částce, kterou očekával (zjistil tedy, že se na jeho úkor Instituce bezdůvodně obohatila, resp. pocítil majetkovou újmu), stejně jako měl v té době veškeré potřebné údaje k tomu, aby mohl objektivně zjistit rozsah tohoto bezdůvodného obohacení (majetkové újmy). Finanční arbitr dovodil, že pokud Navrhovatel od roku 2013, kdy počala běžet subjektivní promlčecí doba ve smyslu § 107 odst. 1 občanského zákoníku a obdobně ve smyslu § 106 odst. 1 občanského zákoníku, svá práva po dobu dvou let u soudu (finančního arbitra) neuplatnil, právo na vydání bezdůvodného obohacení či na náhradu škody se v celém rozsahu promlčelo nejpozději koncem roku 2015.

Finanční arbitr se v Nálezu nezabýval během desetileté objektivní promlčecí doby, jak u práva na vydání bezdůvodného obohacení, tak u práva na náhradu škody, neboť pro promlčení nároku postačí uplynutí jedné z promlčecích dob (objektivní nebo subjektivní).

Finanční arbitr dovodil, že i případný nárok na vyplacení odkupného či jiného obdobného plnění z předčasně ukončené Pojistné smlouvy by se promlčel před zahájením řízení před finančním arbitrem.

Finanční arbitr shledal, že námitka promlčení nároku Navrhovatele na vyplacení 115.047 Kč vznesená Institucí v řízení je důvodná, současně nezjistil, že by ji Instituce vznesla v rozporu s dobrými mravy. Protože finanční arbitr na základě shromážděných podkladů nezjistil ani tvrzený nezbytný (naléhavý) právní zájem Navrhovatele na určení neplatnosti Pojistné smlouvy, návrh podle § 15 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi v celém rozsahu zamítl a všechny své právní závěry v napadeném Nálezu řádně odůvodnil.

3. Námitky Navrhovatele proti Nálezu

Navrhovatel namítá, že finanční arbitr v Nálezu nepřihlédl k tvrzeným skutečnostem, nezjistil dostatečně skutkový stav, a že právní závěry v Nálezu jsou vadné.

Navrhovatel tvrdí, že bez posouzení platnosti Pojistné smlouvy nemůže finanční arbitr konstatovat, že Pojistnou smlouvou bylo sjednáno životní pojištění, které následně zaniklo dohodou Navrhovatele s Institucí, a nemůže tak ani řádně posoudit vlastní příslušnost k rozhodování sporu. Navrhovatel argumentuje, že Pojistnou smlouvou není sjednáno pojištění, že podstatné náležitosti Pojistné smlouvy a ustanovení o nákladech a poplatcích jsou neurčitá a odkazuje na svoji argumentaci před vydáním Nálezu.

Navrhovatel dovozuje, že finanční arbitr nemůže rozhodnout o promlčení nároků, kterými se věcně nezabývá. Závěr o důvodnosti vznesené námitky promlčení je možné podle Navrhovatele učinit až po zjištění, zda uplatněné právo existuje. Navrhovatel svoji argumentaci opírá o rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2016, sp. zn. IV. ÚS 2207/14, rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 2011, sp. zn. 32 Cdo 2626/2009, rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2007, sp. zn. 33 Odo 896/2006, a rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 8. 8. 2016, sp. zn. 28 Cdo 2327/2016.

Navrhovatel namítá, že finanční arbitr nezjistil správně běh subjektivní promlčecí doby práva na vydání bezdůvodného obohacení a práva na náhradu škody, když její počátek ztotožnil s ukončením Pojistné smlouvy a převodem rezervy pojistného na Novou pojistnou smlouvu. Navrhovatel argumentuje, že při ukončení Pojistné smlouvy žádné finanční prostředky neobdržel, dohodu o ukončení Pojistné smlouvy chápal jako změnu parametrů dosavadního pojištění a neměl povědomí o tom, že mu v daný okamžik vznikla škoda nebo že se na jeho úkor Instituce bezdůvodně obohatila, neboť nevěděl, že Instituce porušila nějakou svoji povinnost nebo že je Pojistná smlouva neplatná. Navrhovatel tvrdí, že ani z odpovědi České národní banky ke své stížnosti nedovodil, že by Pojistná smlouva mohla být neplatná nebo že by Instituce porušila nějaké právní povinnosti. Za rozhodný okamžik pro plynutí subjektivní promlčecí doby označuje Navrhovatel poradu s odborníkem na začátku roku 2016. Navrhovatel trvá na tom, že svůj nárok uplatnil v subjektivní i objektivní promlčecí době, jejíž zachování odůvodňuje rovněž úmyslným jednáním Instituce; v takovém případě zákon stanoví jak pro náhradu škody, tak bezdůvodné obohacení promlčecí dobu 10 let.

Navrhovatel nesouhlasí s výkladem finančního arbitra o promlčení práva na vyplacení odkupného ve tříleté promlčecí době a s odkazem na významovou odlišnost výrazů „plnění z pojištění“ a „pojistné plnění“ použitých v § 8 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o pojistné smlouvě“), se dovolává použití desetileté promlčecí doby. Navrhovatel namítá, že se finanční arbitr v Nálezu nevypořádal s rozhodnutím Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2016, sp. zn. IV. ÚS 2989/16, ze kterého podle Navrhovatele vyplývá, že finanční arbitr měl zvolit pro spotřebitele nejpříznivější výklad, tedy že v desetileté promlčecí době se promlčují plnění ze životního pojištění a nikoli pouze pojistné plnění ze životního pojištění.

Navrhovatel tvrdí, že bez zjištění nároku, bez posouzení platnosti Pojistné smlouvy, právního vztahu mezi Navrhovatelem a Institucí a okolností, za kterých Instituce námitku promlčení vznesla, nemohl finanční arbitr kvalifikovaně posoudit, zda není promlčení v rozporu s dobrými mravy ve smyslu § 3 odst. 1 občanského zákoníku a v Nálezu uvedený závěr o souladu námitky promlčení s dobrými mravy považuje pro nedostatečné odůvodnění za nepřezkoumatelný. Navrhovatel s odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. 28 Cdo 329/2010, dovozuje, že Instituce, která sjednala neplatnou Pojistnou smlouvu, dlouhodobě nezveřejňovala poplatky a náklady a která poskytovala klamavé informace o pojistných produktech, se nedovolává principu právní jistoty promítajícího se do institutu promlčení v dobré víře, v důsledku čehož je námitka promlčení v rozporu s dobrými mravy.

Navrhovatel tvrdí, že *„díky způsobu, kterým se vyhnul zjištění a právnímu posouzení jakéhokoli nároku Navrhovatele z důvodu procesní ekonomie“*, finanční arbitr porušil právo Navrhovatele na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Listina základních práv a svobod“). Podle Navrhovatele je finanční arbitr nekompetentní a nerozhoduje nestranně a spravedlivě ve smyslu § 12 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi, ale v zájmu Instituce.

Navrhovatel namítá, že finanční arbitr postupoval v rozporu se zásadou hospodárnosti řízení stanovenou v § 6 správního řádu, když přesto, že z úřední činnosti ví o vadách a neplatnosti Pojistné smlouvy, rozhodoval o promlčení potenciálních nároků Navrhovatele, které by Navrhovateli při konstatování neplatnosti Pojistné smlouvy ani nevznikly. Navrhovatel dovozuje, že kdyby finanční arbitr rozhodl o neplatnosti Pojistné smlouvy, nemusel by se např. zabývat naléhavým právním zájmem Navrhovatele na určení neplatnosti.

Navrhovatel namítá, že finanční arbitr nepřipustně použil argument *per analogiam iuris*, když požadoval po Navrhovateli prokázání naléhavého právního zájmu na určení neplatnosti Pojistné smlouvy podle § 80 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“). Navrhovatel tvrdí, že použití judikatury

vztahující se k § 80 občanského soudního řádu i jen pro inspiraci je nepřípustné, neboť podmínky stanovené v tomto ustanovení jsou výrazně přísnější než v § 142 odst. 1 správního řádu, podle kterého musí Navrhovatel prokázat, že je rozhodnutí o určení právního vztahu nezbytné pro uplatnění jeho práv.

Navrhovatel dovozuje, že prokázal, že rozhodnutí o určení neplatnosti Pojistné smlouvy je nezbytné pro uplatnění jeho práv a že má naléhavý právní zájem na požadovaném určení. K dříve tvrzeným důvodům Navrhovatel doplňuje, že neměl povinnost dodanit uplatněné daňové odpočty z důvodu předčasně ukončené Pojistné smlouvy, protože rezerva pojistného byla převedena do rezervy jiné daňově uznatelné smlouvy, uplatnila se tak výjimka v § 15 odst. 6 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o daních z příjmů“). Určení neplatnosti Pojistné smlouvy je podle Navrhovatele důležité pro jiné probíhající řízení před finančním arbitrem, a to řízení o Nové pojistné smlouvě. Navrhovatel argumentuje, že Pojistná smlouva byla ukončena privativní novací podle § 570 občanského zákoníku, když v návrhu na uzavření Nové pojistné smlouvy je uvedeno, že od počátku pojištění se ruší Pojistná smlouva a že „[č]ástka rezervy nebo kapitálové hodnoty pojištění z dosavadní pojistné smlouvy, která od počátku tohoto pojištění zaniká, bude v plné výši převedena a umístěna do rezervy nebo kapitálové hodnoty pojištění sjednávaného dle této pojistné smlouvy. V případě, že dosavadní pojištění bylo spojeno s investičním fondem, bude při provedení umístění pro účely této pojistné smlouvy zohledněna povaha podkladových aktiv vnitřního fondu dosavadního pojištění.“ Dohodu o privativní novaci však lze uzavřít jen, je-li zanikající závazek platný. Finanční arbitr měl podle Navrhovatele obě řízení spojit podle § 140 správního řádu.

Navrhovatel finančnímu arbitrovi vyčítá, že v rozhodnutích vydaných pod sp. zn. 48/SU/2013, FA/SU/525/2014, FA/SU/253/2014, FA/SU/204/2014 rozhodl o určení neexistence právního vztahu, aniž by zkoumal právní zájem navrhovatelů na tomto určení. Finanční arbitr tak podle Navrhovatele porušuje zákaz libovůle a neodůvodněně nerovného zacházení.

Navrhovatel požaduje, aby finanční arbitr Nález změnil a zcela vyhověl podanému návrhu.

4. Vyjádření Instituce k námitkám Navrhovatele

Instituce tvrdí, že Navrhovatel v Námitkách opakuje argumentaci, se kterou se finanční arbitr vypořádal již v Nálezu, a navrhuje, aby finanční arbitr napadený Nález ve smyslu § 16 odst. 2 zákona o finančním arbitrovi potvrdil.

Instituce se ztotožňuje se závěry finančního arbitra o tom, že záměrem zákonodárce nebylo ochránit desetiletou promlčecí lhůtou jakékoli plnění z pojištění, ale pouze pojistné plnění ze životního pojištění, a odkazuje na důvodovou zprávu k § 8 zákona o pojistné smlouvě, na zaměňování pojmů „plnění z pojištění“ a „pojistné plnění“ v § 24 zákona o pojistné smlouvě a na § 635 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „nový občanský zákoník“).

K rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2016, sp. zn. IV. ÚS 2989/16, na základě kterého se Navrhovatel dovolává výkladu pro spotřebitele příznivějšího v otázce promlčení práva na doplacení odkupného, Instituce argumentuje, že předložený případ měl přímou vazbu na text spotřebitelské smlouvy a na výklad jejich ujednání. Instituce namítá, že ve vztahu mezi Navrhovatelem a Institucí vůle stran nemohla mít při uzavření Pojistné smlouvy žádný vliv na charakter a délku promlčecích lhůt, citované rozhodnutí Ústavního soudu ani § 55 odst. 3 občanského zákoníku tak na posuzovanou otázku nelze aplikovat.

Instituce se ztotožňuje se závěrem finančního arbitra, který v Navrhovatelem tvrzených daňových aspektech neshledal naléhavý právní zájem na určení neplatnosti Pojistné smlouvy. Instituce argumentuje, že nemá za prokázané, že Navrhovatel si v souvislosti s Pojistnou smlouvou snižoval daňový základ. Avšak i za předpokladu, že tak činil, měl

ve zdaňovacím období, ve kterém pojištění zaniklo, zákonnou povinnost přistoupit k dodatečnému zdanění příjmů, a pokud tak neučinil, nemůže to být Instituci přičítáno k tíži.

Instituce s odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. 12. 2002, sp. zn. 21 Cdo 486/2002, rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2905/99 a rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2007, sp. zn. 33 Odo 561/2006, odmítá, že by vznesla námitku promlčení v rozporu s dobrými mravy. Instituce popírá, že by jakkoli znemožnila Navrhovatelé uplatnit nároky před jejich promlčením a argumentuje, že Navrhovatel zavinil uplynutí promlčecí doby vlastní nečinností.

Instituce tvrdí, že Navrhovatel od počátku věděl, že produkt není beznákladový, a odkazuje na vybraná ustanovení pojistných podmínek. Instituce argumentuje, že náklady pojištění vychází z interního nastavení pojistně matematických zásad pojistitele a v době uzavření Pojistné smlouvy Instituce neměla povinnost o těchto zásadách Navrhovatele informovat. Do přehledu poplatků mohl Navrhovatel nahlédnout na obchodních místech. Instituce měla povinnost seznámit pojistníka pouze s výší pojistného za sjednané pojištění, což také učinila. Instituce argumentuje, že námitky Navrhovatele ohledně neplatnosti Pojistné smlouvy (ohledně nesjednání nákladů, rizikového pojistného, odkupného) se vztahují výlučně k obsahu smluvní dokumentace, kterou obdržel Navrhovatel při podpisu Pojistné smlouvy. Navrhovatelem učiněný závěr o neplatnosti Pojistné smlouvy je tak závěrem právním a tyto tvrzené důvody neplatnosti existovaly již v době uzavření Pojistné smlouvy. Instituce argumentuje, že dvouletá subjektivní a tříletá objektivní promlčecí doba tedy spadají v jeden okamžik, a odkazuje na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2010, sp. zn. 28 Cdo 3148/2009, rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 2008, sp. zn. 28 Cdo 1840/2008 (*poznámka finančního arbitra – prezentovaný názor Instituce o odlišném běhu subjektivní promlčecí lhůty, resp. o jejím dřívějším počátku, než jaký dovodil finanční arbitr v Nálezu, se jeví jako námitky proti odůvodnění rozhodnutí finančního arbitra, což je podle § 82 odst. 1 správního řádu nepřipustné; Instituce současně své námitky nepodala včas, tj. do 15 dnů ode dne doručení Nálezu. Z tohoto důvodu se finanční arbitr odlišným právním názorem Instituce na počátek subjektivní promlčecí doby práva na vydání bezdůvodného obohacení či na náhradu škody v rozhodnutí o námitkách nezabýval*).

5. Řízení o námitkách

Finanční arbitr podle § 12 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi rozhoduje podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nestranně, spravedlivě a bez průtahů a pouze na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem o finančním arbitrovi a zvláštními právními předpisy. Ustanovení § 16 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi dává stranám sporu právo podat proti nálezu finančního arbitra odůvodněné námitky, a to v zákonem stanovené lhůtě 15 dnů ode dne doručení písemného vyhotovení nálezu. Včasné podané námitky mají odkladný účinek. Podle § 16 odst. 2 zákona o finančním arbitrovi rozhoduje o námitkách rovněž finanční arbitr, který nálezu potvrdí nebo změní. Jelikož zákon o finančním arbitrovi upravuje náležitosti námitek a zásady řízení o námitkách pouze částečně, postupuje finanční arbitr ve zbytku podle těch ustanovení správního řádu, která upravují odvolání jako řádný opravný prostředek a průběh odvolacího řízení (srov. § 24 zákona o finančním arbitrovi ve spojení s § 81 a násl. a § 141 odst. 9 správního řádu).

Finanční arbitr posoudil námitky Navrhovatele jako přípustné odůvodněné námitky ve smyslu § 16 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi ve spojení s § 81, 82 a 83 správního řádu. Finanční arbitr proto přezkoumal soulad Nálezu a řízení, které vydání Nálezu předcházelo, s právními předpisy, správnost napadeného Nálezu pak přezkoumal v rozsahu věcných námitek Navrhovatele (srov. § 141 odst. 9 správního řádu).

5.1. *Příslušnost a pravomoc finančního arbitra*

Pokud se jedná o námitku Navrhovatele, že bez posouzení vad Pojistné smlouvy (její platnosti či neplatnosti) nemůže finanční arbitr určit, zda je k rozhodnutí sporu příslušný, finanční arbitr se na počátku řízení zabýval otázkou, zda je dána jeho příslušnost k řešení sporu (k odůvodnění věcné příslušnosti finanční arbitr přistoupil v úvodní části Nálezu). Podle § 2 zákona o pojistné smlouvě (za jehož účinnosti strany Pojistnou smlouvu uzavřely) platí, že „[p]ojistná smlouva je smlouvou o finančních službách, ve které se pojistitel zavazuje v případě vzniku nahodilé události poskytnout ve sjednaném rozsahu plnění a pojistník se zavazuje platit pojistiteli pojistné.“ Životní pojištění je vymezeno v § 54 zákona o pojistné smlouvě: „(1) V životním pojištění lze pojistit fyzickou osobu zejména pro případ smrti, dožití se určitého věku, nebo dne stanoveného v pojistné smlouvě jako konec soukromého pojištění, anebo pro případ jiné skutečnosti týkající se změny osobního postavení této osoby.“ Finanční arbitr dovedl svoji příslušnost, neboť se jedná o spor mezi Institucí (pojišťovnou, pojistitelem) a Navrhovatelem jako spotřebitelem (pojistníkem, pojištěným) při nabízení a poskytování životního pojištění (srov. text Pojistné smlouvy, ve které se Instituce zavázala vyplatit v případě smrti Navrhovatele pojistnou částku ve výši 10.000 Kč a Navrhovatel se zavázal platit Instituci roční pojistné ve výši 98.720 Kč) podle § 1 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 3 odst. 1 písm. e) a odst. 2 zákona o finančním arbitrovi, když k rozhodování tohoto sporu je podle § 7 občanského soudního řádu dána pravomoc českého soudu.

Finanční arbitr je tedy nepochybně příslušný k rozhodnutí sporu týkajícího se Pojistné smlouvy jako smlouvy o životním pojištění (ať už platné nebo neplatné) uzavřené mezi Navrhovatelem jako spotřebitelem a pojišťovnou jako pojistitelem, přitom přednostní posouzení promlčení uplatněného nároku vyplývá z konstantní soudní judikatury (finanční arbitr odkazuje na část 5.3. rozhodnutí o námitkách).

5.2. Postup finančního arbitra v řízení před vydáním Nálezu

Řízení bylo zahájeno v souladu s § 8 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi na návrh Navrhovatele dne 19. 4. 2016.

Po zjištění, že je finanční arbitr k řešení sporu příslušný, finanční arbitr oznámil zahájení řízení Navrhovateli i Instituci, Navrhovatele vyzval k odstranění nedostatků návrhu podle § 10 odst. 3 zákona o finančním arbitrovi a Instituci vyzval k vyjádření se k předmětu sporu podle § 11 a předložení dokumentace podle § 12 odst. 6 zákona o finančním arbitrovi. Průběh řízení finanční arbitr detailně popsal v Nálezu.

Jelikož smír mezi stranami nebyl možný, finanční arbitr po zjištění, že v řízení již shromáždil veškeré relevantní podklady tak, že byl dostatečně zjištěn skutkový stav věci v rozsahu nezbytném pro řádné právní posouzení a spravedlivé rozhodnutí sporu (§ 2 a 3 správního řádu), vyzval jak Navrhovatele, tak Instituci podle § 36 odst. 3 správního řádu k seznámení se s podklady rozhodnutí, a to v dostatečném předstihu před jeho vydáním, aby se účastníci řízení mohli k podkladům ještě případně vyjádřit.

Finanční arbitr následně ve věci samé v mezích své pravomoci a působnosti dané zákonem o finančním arbitrovi rozhodl dne 9. 10. 2017 Nálezem, tedy takovou formou rozhodnutí, kterou mu přikazuje § 15 zákona o finančním arbitrovi. Vzhledem k povaze věci, žádostem o prodloužení lhůt k vyjádření a předložení podkladů ze strany obou účastníků řízení a průběžnému doplňování argumentace ze strany Navrhovatele, je finanční arbitr toho názoru, že v řízení postupoval bez průtahů a rozhodl v přiměřené lhůtě (§ 6 správního řádu, § 15 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi). Finanční arbitr rozhodl Nálezem podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nestranně, spravedlivě, respektujíc zásadu legitimního očekávání (§ 2 odst. 4 správního řádu), na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem o finančním arbitrovi a zvláštními právními předpisy.

Nález obsahuje jak výrokovou část, tak detailní odůvodnění a poučení účastníků řízení

(§ 68 správního řádu). Odůvodnění Nálezu zachycuje veškeré úvahy finančního arbitra a provedené právní posouzení zjištěného skutkového stavu, včetně uvedení všech právních předpisů, které finanční arbitr aplikoval. Finanční arbitr v Nálezu podrobně rozebral jednotlivá skutková zjištění, která ho vedla k závěru, kdy se Navrhovatel dozvěděl o bezdůvodném obohacení a osobě obohaceného (resp. o způsobené škodě a osobě škůdce), jakož i dostatečně právně podložil závěry o tom, kdy počala běžet subjektivní promlčecí doba nároku na vydání bezdůvodného obohacení či náhradu škody a kdy tato doba Navrhovateli marně uplynula. Finanční arbitr se v Nálezu zabýval i promlčením případného nároku na plnění z předčasně ukončené Pojistné smlouvy a právním zájmem Navrhovatele na určení neplatnosti Pojistné smlouvy. Finanční arbitr tak postupoval nejen v souladu s § 12 zákona o finančním arbitrovi, ale rovněž v souladu se zásadou materiální pravdy, kterou je podle § 3 správního řádu vázán. Nález byl doručen zástupci Navrhovatele do datové schránky dne 9. 10. 2017, Instituci do datové schránky dne 10. 10. 2017.

Finanční arbitr po posouzení průběhu řízení a zhodnocení všech úkonů v řízení s ohledem na výše uvedené dospěl k závěru, že v řízení postupoval v souladu s právními předpisy a ctíl při tom rovněž zásady správního řízení obsažené v § 2 – 8 správního řádu.

5.3. *Námítka promlčení, zásada hospodárnosti řízení a právo na spravedlivý proces*

Finanční arbitr odmítá námitku Navrhovatele, že před konstatováním promlčení je vždy nutné nejdříve zjistit existenci samotného nároku, když i v rozhodovací praxi obecných soudů se ustálil přístup, že z důvodu hospodárnosti řízení je možné přednostně posoudit důvodnost vznesené námítky promlčení.

Finanční arbitr odkazuje, že postupoval v souladu se závěry Nejvyššího soudu (citované již v Nálezu) v rozhodnutí ze dne 29. 8. 2007, sp. zn. 26 Odo 683/2006, že „*dovolá-li se dlužník odůvodněně námítky promlčení, soud žalobu zamítne, aniž by zkoumal, zda uplatňované právo věřitele vůbec existuje či nikoliv*“, dále na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2007, sp. zn. 33 Odo 896/2006: „*[O]dvolací soud (stejně jako soud prvního stupně) postupoval správně, jestliže posuzoval nárok žalobců nejprve z pohledu jeho promlčení.*“

Již Nejvyšší soud ČSSR, ve svém stanovisku (které finanční arbitr rovněž citoval v napadeném Nálezu) ze dne 26. 4. 1983, sp. zn. Sc 2/83, zaujal právní názor za účelem sjednocení judikatury k otázce, zda je možné pro promlčení zamítnout žalobu, kterou byl uplatněn nárok na náhradu škody jen v případě prokázání škodné události a vzniku škody, anebo bez nutnosti takového dokazování. Nejvyšší soud Slovenské socialistické republiky zastával názor, že „*v soudním řízení lze zamítnout žalobu z důvodu promlčení práva jen tehdy, jestliže tvrzené právo skutečně existuje, tj. tehdy, jestliže je jeho existence v soudním řízení spolehlivě prokázána. Do té doby není požadavek účastníka předmětem řízení, proti němuž může být uplatněna námitka promlčení, není právem (nárokem), které je možno zamítnout z důvodu promlčení.*“; Nejvyšší soud České socialistické republiky byl naopak toho názoru, „*že zaměření řízení v některých případech náhrady škody pouze na otázku promlčení je plně v souladu s ustanovením § 6 o. s. ř., protože tím dochází k nejúčelnějšímu zjišťování skutečného stavu pro rozhodnutí věci samé.*“ Nejvyšší soud ČSSR zaujal stanovisko k zajištění jednotného výkladu, ve kterém se přiklonil k druhému prezentovanému názoru: „*Dovolává-li se účastník občanského soudního řízení promlčení, nemůže soud promlčené právo (nárok) přiznat; v takovém případě zamítne návrh na zahájení řízení. To platí u práva (nároku) na náhradu škody i v případech, v nichž není ještě prokázána odpovědnost za škodu nebo výše škody. [...]*“

Vzhledem k tomu, co bylo uvedeno, nelze ovšem vyloučit, že uplatněné právo na náhradu škody může být soudem zamítnuto bez zřetele k uplatněné námítce promlčení, např. tehdy, jestliže je uplatňováno právo, které zákon neupravuje nebo jestliže je zjištění neexistence práva hospodárnější než zjišťování předpokladů pro posouzení důvodnosti námítky promlčení.

Právo (nárok) na náhradu škody nemůže tedy soud přiznat, dovolává-li se účastník řízení promlčení a toto právo je promlčeno, i když není ještě prokázána odpovědnost za škodu nebo výše škody.“

Ačkoli se Nejvyšší soud ČSSR zabýval explicitně jen právem na náhradu škody, jsou závěry z citovaného stanoviska zobecnitelné i pro jiné nároky (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2007, sp. zn. 33 Odo 896/2006).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 8. 8. 2016, sp. zn. 28 Cdo 2327/2016, na které odkazuje Navrhovatel, není přílehlivé, protože v posuzované věci stálo na jedné straně vlastnické právo, které se nepromlčuje, námitka promlčení tedy nemohla být k dispozici ani druhé straně synallagmatického závazku v souladu s § 107 odst. 3 občanského zákoníku. Z rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2016, sp. zn. IV. ÚS 2207/14, a rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 2011, sp. zn. 32 Cdo 2626/2009, lze jediné dovodit, že rozhodující orgán vyhodnotí, zda je rychlejší a účinnější v daném řízení posouzení námitky promlčení či zda je na místě zjištění (ne)existence nároku (srov. výše citované znění stanoviska Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 26. 4. 1983, sp. zn. Sc 2/83).

Finanční arbitr setrvává na závěrech uvedených v kapitole 8.2. Nálezu.

Finanční arbitr s ohledem na výše uvedené odmítá i námitku Navrhovatele, že porušil právo Navrhovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Finanční arbitr posuzuje spor zásadně podle právních předpisů a nemůže působit ve prospěch ani jedné strany sporu. Finanční arbitr se tam, kde je to možné, opírá a odvolává na relevantní ustálenou judikaturu obecných soudů, Ústavního soudu nebo Soudního dvora Evropské unie. Finanční arbitr tak činí proto, aby jeho rozhodnutí bylo věcně a právně správné a přesvědčivé pro obě strany sporu, a zároveň i pro soud, který bude případně na základě žaloby kterékoli strany sporu rozhodnutí finančního arbitra přezkoumávat.

Podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod: *„Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.“* Např. v rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2015, sp. zn. IV. ÚS 856/14, Ústavní soud k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod dovodil, že *„k takovému následku dojde teprve tehdy, jestliže by stěžovatelce bylo upřeno právo domáhat se svého nároku u nezávislého a nestranného soudu (popř. by tento soud bezdůvodně odmítl jednat a rozhodnout o podaném návrhu, případně by zůstal v řízení delší dobu nečinný), příp. v pozici žalovaného adekvátním způsobem využívat procesní prostředky ke své obraně.“* Taková situace v projednávané věci nenastala. Navrhovateli nebylo upřeno právo domáhat se tvrzeného nároku u finančního arbitra, v řízení před finančním arbitrem Navrhovatel mohl doplňovat svá vyjádření a důkazy po celou dobu řízení až do vydání Nálezu, Nález současně není překvapivý. Finanční arbitr seznámil Navrhovatele s předběžným právním posouzením věci přípisem ze dne 30. 8. 2016, č. j. FA/16927/2016. Finanční arbitr současně rozhoduje skutkově obdobné případy shodně (viz např. rozhodnutí finančního arbitra ve věci sp. zn. FA/ZP/15/2015 nebo sp. zn. FA/ZP/547/2014 – veřejnosti dostupné na internetových stránkách Kanceláře finančního arbitra).

Právo Navrhovatele na spravedlivý proces zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod neznámá, že je zaručeno Navrhovateli právo na rozhodnutí podle jeho názoru a předestřené argumentace (srov. rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 1. 6. 2000, sp. zn. I. ÚS 131/2000: *„Ke zkrácení ústavně garantovaného práva podle čl. 36 odst. 1 Listiny je třeba obecně konstatovat, že rozsah práva na spravedlivý proces, jak vyplývá z čl. 36 odst. 1 a z dalších ustanovení Listiny, není možné vykládat tak, jako by se garantoval úspěch v řízení. Právo na spravedlivý proces neznámá, že je jednotlivci zaručováno přímo a bezprostředně právo na rozhodnutí podle jeho názoru odpovídající skutečným hmotněprávním poměrům, ale je mu zajišťováno právo na spravedlivé občanské soudní řízení, v němž se uplatňují všechny zásady správného soudního rozhodování podle zákona*

a v souladu s ústavními principy.“).

Finanční arbitr posoudil uplatněné nároky Navrhovatele v souladu s právním řádem a konstantní judikaturou, při hodnocení předmětu sporu postupoval podle § 12 odst. 3 zákona o finančním arbitrovi a přiměřeně též podle § 50 odst. 1, § 50 odst. 4 a § 52 správního řádu, která vyžadují, aby finanční arbitr při svém rozhodování vycházel ze spolehlivě zjištěného skutkového stavu věci, volně hodnotil podklady a pečlivě přihlížel ke všemu, co vyšlo v řízení najevo. Finanční arbitr pečlivě přezkoumal plynutí promlčecích lhůt ve vztahu ke všem právním kvalifikačním nároku, které v projednávané věci přicházely v úvahu, a po zjištění, že Instituce vznesla námitku promlčení důvodně, a poté co neshledal právní zájem Navrhovatele na určení neplatnosti (ukončené) Pojistné smlouvy (srov. závěry Nejvyššího soudu v rozhodnutí ze dne 4. 10. 2001, sp. zn. 22 Cdo 1772/2000, že „[z]amítá-li soud žalobu na určení, zda tu právo nebo právní vztah je či není, pro nedostatek naléhavého právního zájmu na takovém určení, není důvodu, aby současně žalobu přezkoumal po stránce věcné, neboť takový přezkum právě naléhavý právní zájem předpokládá.“), finanční arbitr návrh Navrhovatele v celém rozsahu zamítl. Finanční arbitr odmítá námitku Navrhovatele, že by řádným a podrobným odůvodněním Nálezu porušil zásadu hospodárnosti řízení.

5.4. Soulad námítky promlčení s dobrými mravy

K námitce nepřezkoumatelnosti závěru finančního arbitra v otázce souladu námítky promlčení s dobrými mravy odkazuje finanční arbitr na závěry Nejvyššího správního soudu v rozhodnutí ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. 9 Afs 42/2013, že „[p]ovinnost soudu řádně odůvodnit své rozhodnutí není nutno dle Ústavního soudu pojímat tak široce, že by bylo třeba vždy vyslovit podrobnou odpověď na každý argument účastníka řízení (srov. nálezy ze dne 5. 1. 2005, sp. zn. IV. ÚS 201/04, publikovaný jako N 3/36 SbNU 19; nálezy ze dne 30. 5. 2006, sp. zn. I. ÚS 116/05, publikovaný jako N 108/41 SbNU 349; či nálezy ze dne 22. 9. 2009, sp. zn. III. ÚS 961/09, publikovaný jako N 207/54 SbNU 565)“.

Při hodnocení souladu námítky promlčení s dobrými mravy, tedy zda „uplatnění této námítky je výrazem zneužití práva na úkor účastníka, který marně uplynutí promlčecí doby nezavinil, a vůči němuž by za takové situace zánik nároku na vydání bezdůvodného obohacení v důsledku uplynutí promlčecí doby bylo nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil“ (rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2005, sp. zn. I. ÚS 643/04), musí mít finanční arbitr na zřeteli i samotný účel institutu promlčení, kterým je snaha stimulovat subjekty k včasnému vykonání subjektivních občanských práv.

Finanční arbitr v Nálezu na základě shromážděných podkladů dovedl, že uplynutí promlčecí doby Navrhovatel zavinil, když již od roku 2013 disponoval znalostí o skutkových okolnostech relevantních pro uplatnění jeho práva u soudu, což dokládá i skutečnost, že již v roce 2013 se Navrhovatel obrátil se stížností ohledně Pojistné smlouvy na Českou národní banku jako dohledový orgán na finančním trhu. Navrhovateli nic nebránilo obrátit se se stížností na informace předané mu při uzavření Pojistné smlouvy na Instituci a dovolat se tak neplatnosti Pojistné smlouvy pro omyl nebo podat žalobu k soudu. Za situace, kdy se Navrhovatel o uplynutí promlčecí doby sám přičinil, nemůže zánik nároku představovat pro Navrhovatele ani nepřiměřeně tvrdý postih ve srovnání s jím uplatňovaným právem, který by byl takové intenzity, aby odůvodnil extrémní zásah do principu právní jistoty v podobě nepřipuštění námítky promlčení.

Finanční arbitr nadto k argumentu Navrhovatele, který dovozuje úmyslné jednání (a tedy i zlou víru) Instituce při vznesení námítky promlčení ze skutečnosti, že Instituce sjednala s Navrhovatelem úmyslně neplatnou smlouvu a neinformovala jej o poplatcích, odkazuje např. na závěry Nejvyššího soudu v rozhodnutí ze dne 20. 2. 2003, sp. zn. 33 Odo 938/2002, který k získání úmyslného bezdůvodného obohacení judikoval, že je

„nutno prokázat existenci vědomosti žalovaného o tom, že při uzavírání smlouvy o sdružení a při přijetí vkladu od žalobkyně musel žalovaný skutečně vědět nebo být minimálně srozuměn (úmysl nepřímý) s tím, že přijetím finanční částky na svůj účet se bezdůvodně obohacuje. Takové skutkové závěry by přitom musely vyplynout z dokazování provedeného v tomto řízení, neboť Nejvyšší soud ČR je vázán skutkovými zjištěními, která učinil na základě provedeného dokazování odvolací soud. V průběhu řízení však nebyla prokázána vědomost žalovaného o tom, že může získat bezdůvodné obohacení, a že s tímto následkem svého jednání byl srozuměn. Z dokazování naopak vyplynulo, že po uzavření smlouvy a vložení finančních prostředků žalobkyní na účet žalovaného, vyplatil žalovaný žalobkyni úroky z jejího vkladu. Nelze akceptovat názor dovolatelky, že úmysl bezdůvodně se obohatit lze dovodit již z toho, že činnost žalovaného je podle platné právní úpravy zakázána“. V řízení nebylo prokázáno, že by se Instituce nechovala v souladu se smlouvou, kterou považovala za platnou, nebo že by nebyla připravena Navrhovateli plnit v případě nastalé pojistné události. Při ukončení Pojistné smlouvy převedla Navrhovateli po dohodě rezervu pojistného z Pojistné smlouvy na Novou pojistnou smlouvu. Finanční arbitr tedy musí odmítnout tvrzení Navrhovatele, že Instituce vznesla námitku promlčení ve zlé víře s úmyslem poškodit Navrhovatele, když v řízení po zohlednění konkrétních okolností případu a zejména okolností, za kterých byla námitka promlčení vznesena (platnost Pojistné smlouvy napadá Navrhovatel, a to několik let po jejím ukončení, nikoli Instituce), tento úmysl Instituce prokázán nebyl.

Finanční arbitr ani po opakovaném posouzení jednotlivých Navrhovatelem tvrzených důvodů o tom, proč by měla být námitka promlčení vznesená Institucí v rozporu s dobrými mravy, tuto nemravnost neshledal, tedy neshledal, že by byly dány v tomto případě takové výjimečné okolnosti předpokládané soudní judikaturou nebo že by vznesení námitky promlčení bylo šikanózním výkonem práva ze strany Instituce. Finanční arbitr znovu plně odkazuje na odůvodnění v části 8.8. Nálezu.

5.5. Promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení a na náhradu škody

Finanční arbitr v Nálezu dovedl, že právo na vydání bezdůvodného obohacení v podobě zaplaceného pojistného z titulu neplatnosti Pojistné smlouvy se promlčelo v objektivní tříleté i v subjektivní dvouleté promlčecí době (§ 107 občanského zákoníku). K závěru o promlčení nároku finanční arbitr dospěl i pro případ, že by o uplatněném nároku uvažoval jako o nároku na náhradu škody (§ 106 občanského zákoníku).

Jelikož finanční arbitr v Nálezu dovedl uplynutí subjektivní promlčecí doby, nezabýval se již úmyslným jednáním Instituce, které by vyvolalo plynutí objektivní desetileté promlčecí doby (vzájemný vztah subjektivní a objektivní promlčecí doby je takový, že skončí-li běh jedné z nich, právo se promlčí, i když ještě běží druhá promlčecí doba, viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2010, sp. zn. 28 Cdo 3148/2009).

Navrhovatel svými námitkami brojí proti určení počátku subjektivní promlčecí doby, jak ho posoudil finanční arbitr, a tvrdí, že se o neplatnosti Pojistné smlouvy dověděl až na základě porady s odborníkem v roce 2016. Finanční arbitr opakovaně odkazuje na ustálenou judikaturu, ze které vyplývá, že za počátek dvouleté subjektivní promlčecí doby je nutné považovat okamžik, kdy se oprávněný dozví, že došlo na jeho úkor k bezdůvodnému obohacení a kdo je nabyt (ke vzniku škody a kdo za ni odpovídá). Rozhodná je přitom znalost v rovině skutkových zjištění a nikoli právní kvalifikace (srov. např. závěry Ústavního soudu v rozhodnutí ze dne 16. 2. 2016, sp. zn. II. ÚS 3358/14: *„Z hlediska posouzení počátku běhu dvouleté promlčecí lhůty je rozhodný okamžik, kdy se oprávněný v konkrétním případě skutečně dozví o tom, že došlo na jeho úkor k získání bezdůvodného obohacení a kdo je získal. Jinak řečeno, pro počátek subjektivní promlčecí doby k uplatnění práva na vydání plnění z bezdůvodného obohacení je rozhodující subjektivní moment, kdy se oprávněný dozví takové okolnosti, které jsou relevantní pro uplatnění jeho práva u soudu. V případě bezdůvodného obohacení získaného plněním z neplatné smlouvy je takovou*

rozhodující vědomostí znalost oprávněného těch skutkových okolností, z nichž lze dovodit, že smlouva, z níž bylo plněno, je neplatná. Není přitom významné, zda oprávněný má takové právní znalosti, aby byl subjektivně schopen posoudit uvedené skutkové okolnosti a zjistit, že smlouva, podle níž plnil, je neplatná.“, rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2010, sp. zn. 28 Cdo 3148/2009, rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2002, sp. zn. 33 Odo 477/2001).

Skutkové zjištění ohledně počátku běhu subjektivní promlčecí doby finanční arbitr čerpal ze shromážděných podkladů. Navrhovatel se v roce 2013 nejpozději z pojistky vystavené k Nové pojistné smlouvě, jejíž doručení nerozporoval, dozvěděl, že částka, kterou Instituce z ukončené Pojistné smlouvy převedla na Novou pojistnou smlouvu, neodpovídala jeho představám o zhodnocení vložených prostředků; Navrhovatel současně věděl, jakou sumu pojistného zaplatil Instituci v souvislosti s Pojistnou smlouvou a mohl si tedy lehce dopočítat rozdíl mezi celkově zaplaceným pojistným a vyplacenou rezervou pojistného (právě tohoto rozdílu se v řízení před finančním arbitrem domáhá).

Ostatně k důvodům ukončení Pojistné smlouvy argumentoval Navrhovatel v řízení, že „[p]ředmětná smlouva zanikla dne 15. 3. 2013, kdy byla uzavřena nová pojistná smlouva s Institucí, a to smlouva ■ č. ■ prostřednictvím ■. Ta kontaktovala Navrhovatele s tím, že jeho dosavadní smlouva je pro něj velmi nevýhodná, finančně ztrátová a bylo by nejlepší tuto situaci co nejdříve řešit.“ K výzvě finančního arbitra, aby Navrhovatel doložil neúspěšnou výzvu k nápravě a naplnil tak podmínku řízení podle § 10 odst. 1 písm. b) zákona o finančním arbitrovi, argumentoval Navrhovatel mimo jiné následovně: „Navrhovatel se neúspěšně pokusil dosáhnout nápravy stavu svými podáními ke Zprostředkovateli a ČNB. Tyto podklady budou dodány v nejbližší době, v tomto přípise přikládáme vyjádření ČNB z 6. 12. 2013.“

Navrhovatel tedy již v roce 2013 disponoval potřebnými údaji k uplatnění jeho tvrzeného práva a nic mu nebránilo podat žalobu, stejně jako mu nic nebránilo obrátit se s podnětem ohledně Pojistné smlouvy na Českou národní banku. V případě, že by Navrhovatel skutečně nezaznamenal po ukončení Pojistné smlouvy majetkovou újmu, jistě by stížnost České národní bance v roce 2013 neadresoval.

Z tvrzení Navrhovatele ani z předložených důkazů finanční arbitr nezjistil, že by se od ukončení Pojistné smlouvy Navrhovatel dozvěděl o nových rozhodujících skutkových okolnostech, které by na běh promlčecí doby měly vliv. Námitka Navrhovatele, že po ukončení Pojistné smlouvy žádné finanční prostředky fyzicky neobdržel, je s ohledem na jeho znalost o majetkové újmě a její výši irelevantní. Otázka, zda finanční ztrátu žalovat jako náhradu škody nebo vydání bezdůvodného obohacení z neplatné Pojistné smlouvy nebo jejího jednotlivého ustanovení či zda za tuto ztrátu nikdo neodpovídá, je pak otázkou právního posouzení, nikoliv skutkovou otázkou.

Akceptování argumentace Navrhovatele o vázanosti počátku běhu subjektivní promlčecí doby na poradu s odborníkem (v roce 2016), který sdělil Navrhovateli právní konsekvence jeho smluvního vztahu, by v posuzovaném případě vedlo k nepřipustnému odložení počátku běhu subjektivní promlčecí doby ve zřejmém rozporu s účelem institutu promlčení a v rozporu s konstantní judikaturou.

Finanční arbitr neshledává v námitkovém řízení důvod měnit své závěry z Nálezu a nezbývá mu než opakovaně konstatovat, že pokud Navrhovatel zahájil řízení před finančním arbitrem až dne 19. 4. 2016, učinil tak po marném uplynutí subjektivní promlčecí doby práva na vydání bezdůvodného obohacení z důvodu tvrzené neplatnosti Pojistné smlouvy či nároku na náhradu škody.

Subjektivní promlčecí doba v tomto případě marně uplynula koncem roku 2015 a uplatněný nárok na zaplacení částky ve výši 115.047 Kč tak finanční arbitr nemůže Navrhovateli z důvodu promlčení přiznat.

5.6. Návrh na určení neplatnosti Pojistné smlouvy

Určení neplatnosti smlouvy samo o sobě, tedy aniž by bylo možné z něj dovodit a přiznat právo na plnění, je možné pouze tehdy, pokud na tomto určení prokáže účastník řízení, resp. v posuzovaném případě Navrhovatel, právní zájem (srov. § 142 odst. 1 správního řádu, příp. analogicky § 80 občanského soudního řádu).

Podle § 24 zákona o finančním arbitrovi se v řízení před finančním arbitrem postupuje podle zákona o finančním arbitrovi a podle správního řádu, nestanoví-li zákon o finančním arbitrovi jinak. Zákon o finančním arbitrovi pravidla pro rozhodování o návrzích na určení nebo na plnění neupravuje, proto se použije úprava správního řádu, kde podle § 142 odst. 1 správního řádu platí, že „[s]právní orgán v mezích své věcné a místní příslušnosti rozhodne na žádost každého, kdo prokáže, že je to nezbytné pro uplatnění jeho práv, zda určitý právní vztah vznikl a kdy se tak stalo, zda trvá, nebo zda zanikl a kdy se tak stalo“. Finanční arbitr nepostupuje podle § 142 odst. 1 správního řádu tehdy, jestliže „může otázku jeho vzniku, trvání nebo zániku řešit v rámci jiného správního řízení“ (§ 142 odst. 2 správního řádu).

Finanční arbitr nerozporuje tvrzení Navrhovatele, že § 142 odst. 1 správního řádu upravuje otázku prokázání právního zájmu na vydání deklaratorního rozhodnutí, v Nálezu finanční arbitr z § 142 odst. 1 správního řádu vycházel. Protože je však rozhodnutí finančního arbitra přezkoumatelné soudem, nikoli v režimu přezkumu správního rozhodnutí podle zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, ale v režimu zvláštního přezkumu podle části páté občanského soudního řádu, posuzoval finanční arbitr „nezbytnost“ právního zájmu na požadovaném určení analogicky „naléhavému právnímu zájmu“ k určovací žalobě ve smyslu § 80 občanského soudního řádu, který stanoví: „Určení, zda tu právní poměr nebo právo je či není, se lze žalobou domáhat jen tehdy, je-li na tom naléhavý právní zájem“. Finanční arbitr v daném případě žádnou mezeru v zákoně, kterou by mohl překlenout za použití argumentu *per analogiam*, neřešil.

Samotné správní soudy vycházejí při hodnocení naplnění podmínek „nezbytného“ právního zájmu z právních názorů k § 80 občanského soudního řádu, což jen podtrhuje podobnost podmínek vyžadovaných pro vydání deklaratorního rozhodnutí podle správního řádu a občanského soudního řádu. Finanční arbitr odkazuje např. na závěry Krajského soudu v Plzni v rozhodnutí ze dne 29. 2. 2016, sp. zn. 30 A 121/2014, který k řízení o určení právního vztahu podle § 142 správního řádu dovodil, že „[z]vláštní pozornosti si tu zaslouží zákonná podmínka „kdo prokáže, že je to nezbytné pro uplatnění jeho práv“. Ohledně ní zaujala odborná literatura tyto názory: „Žadatel musí v řízení prokázat, že vydání deklaratorního rozhodnutí v určité věci je nezbytné pro uplatnění jeho práv, tedy např. pro uplatnění jeho práv v jiném správním řízení nebo v jiném řízení před orgánem veřejné moci. V § 142 odst. 3 je stanoveno, že pro dokazování v řízení o určení právního vztahu platí obdobně ustanovení § 141 odst. 4, tedy ustanovení o způsobu dokazování ve sporném řízení. V řízení o určení právního vztahu tedy důkazní břemeno a povinnost zjišťovat podklady pro rozhodnutí leží zejména na žadateli, který musí prokázat, že je vydání deklaratorního rozhodnutí nezbytné pro uplatnění jeho práv. To eliminuje možnou „inflaci“ deklaratorních rozhodnutí, resp. to, aby byla deklaratorní rozhodnutí vydávána jaksi „preventivně“, tzn. aniž by byla pro žadatele aktuálně potřebná.“ [Josef Vedral: Správní řád. Komentář. 2. vyd. Praha 2012, str. 1099] a „Další podmínkou pro zahájení řízení o určení právního vztahu a vydání deklaratorního rozhodnutí je, že je to nezbytné pro uplatnění práv žadatele. Jinak řečeno, žadatel vydání rozhodnutí nutně potřebuje pro svůj další postup a nejde mu o to „mít pouze listinu s razítkem“. Toto omezení slouží k tomu, aby nebyly řešeny spory akademické či věci, které již nejsou nijak aktuální, nebo věci, které nemají pro nikoho význam. Je věcí účastníka, resp. žadatele, aby předložil takové důkazy, na jejichž základě bude moci správní orgán v jeho právní moci rozhodnout.“ [Lukáš Potěšil a kol.: Správní řád. Komentář. 1. vyd. Praha 2015, str. 642].

K podmínkám řízení o určení právního vztahu podle § 142 správního řádu se Poradní sbor

ministra vnitra ke správnímu řádu vyjádřil takto: „Výše popsané podmínky řízení o určení právního vztahu jsou obdobné podmínkám podání určovací žaloby podle § 80 písm. c) občanského soudního řádu, a proto lze při zkoumání § 142 správního řádu vycházet přinejmenším analogicky z výkladu a právních názorů vyjádřených v judikatuře k občanskému soudnímu řádu.“ (závěr č. 118 ze zasedání dne 5. 10. 2012).

Před civilními soudy se určení, zda tu právní poměr nebo právo je či není, lze žalobou domáhat jen tehdy, je-li na tom naléhavý právní zájem [do 31. 12. 2013 podle § 80 písm. c) o. s. ř., od 1. 1. 2014 podle § 80 o. s. ř.]. K tomu se v odborné literatuře prezentují zejména tyto názory: „Naléhavý právní zájem o určení právního vztahu nebo práva je dán zejména tam, kde by bez tohoto určení bylo ohroženo právo žalobce nebo kde by se bez tohoto určení stalo jeho právní postavení nejistým; žaloba domáhající se určení nemůže být zpravidla opodstatněná tam, kde lze žalovat na splnění povinnosti. ... Určovací žaloby slouží potřebám praktického života a nemohou vést ke zbytečnému rozmnožování sporů. Naléhavý právní zájem na požadovaném určení je proto současně dán jen tehdy, jestliže je (objektivně vzato) způsobilé odstranit stav právní nejistoty žalobce nebo ohrožení jeho práva.“ [Ljubomír Drápal – Jaroslav Bureš a kol.: Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vyd. Praha 2009, str. 527 a 528].

[...] Jelikož žalobce neargumentuje žádným konkrétním řízením, kdy se nebo by se kvůli nevydání rozhodnutí podle § 142 správního řádu dostal do nouze tvrzení nebo důkazní nouze, lze mít za to, že neprokázal, že vydání takového rozhodnutí je nezbytné pro uplatnění jeho práv, resp. že je na něm naléhavý právní zájem.“

V řízení před vydáním Nálezu Navrhovatel argumentoval, že vydání deklaratorního rozhodnutí je nezbytné pro to, aby se mohl domáhat náhrady škody pro neplatnost právního úkonu, kterou spatřuje buď v zaplaceném pojistném, pokud mu nebude přiznán nárok na vydání bezdůvodného obohacení, anebo která by mu mohla vzniknout za situace, že mu správce daně při podání dodatečného daňového přiznání k dani z příjmů fyzických osob vyměří sankci. V Námitkách Navrhovatel svoji argumentaci doplnil, že k ukončení Pojistné smlouvy a k uzavření Nové pojistné smlouvy došlo tzv. privativní novací, kterou je však možné uzavřít pouze za situace, že závazek, který zaniká, je platný.

Finanční arbitr již v Nálezu řádně odůvodnil, že považuje nárok Navrhovatele na zaplacení částky 115.047 Kč v souvislosti se zaplaceným pojistným za promlčený. K povinnosti dodanění Navrhovatel v Námitkách doplnil, že se v případě Pojistné smlouvy uplatnila výjimka podle § 15 odst. 6 zákona o daních z příjmů a Navrhovatel neměl povinnost dodanit uplatněné daňové odpočty z důvodu předčasně ukončené Pojistné smlouvy. Navrhovatel se tedy v podstatě domáhá určení neplatnosti Pojistné smlouvy jen za tím účelem, aby mu správce daně doměřil sankce za neoprávněné daňové odpočty (které Navrhovatel učinil v souvislosti s Pojistnou smlouvou), přičemž tohoto sankčního plnění se Navrhovatel chce následně domáhat vůči Instituci z titulu náhrady škody. Finanční arbitr považuje předestřenou argumentaci za účelovou a v tvrzených daňových aspektech neshledává právní zájem Navrhovatele na požadovaném určení.

K námitce Navrhovatele, že finanční arbitr nerozhoduje skutkově obdobné případy shodně s odkazem na selektivní výběr rozhodnutí týkajících se spotřebitelského úvěru, ve kterých měl finanční arbitr podle tvrzení Navrhovatele rozhodnout o určení neexistence právního vztahu, aniž by zkoumal právní zájem navrhovatelů na tomto určení, finanční arbitr argumentuje, že ve všech řízeních, na která Navrhovatel odkázal, se jednalo o trvalé smlouvy, ze kterých navrhovatelům plynuly povinnosti, zejm. ke splácení úvěrů, současně v řízení sp. zn. FA/SU/204/2014 a FA/SU/253/2014 se pro nesprávně vyčíslené RPSN uplatnila soukromoprávní sankce podle § 8 zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Finanční arbitr neshledal, že by v některém z Navrhovatelem vyjmenovaných rozhodnutí šlo o spor se shodným skutkovým základem (o několik let ukončenou smlouvu) a odmítá, že by porušil zákaz neodůvodněně

nerovného zacházení. Finanční arbitr opakuje, že postupuje v řízení vždy podle zásad právní jistoty a legitimního očekávání (§ 2 odst. 4 správního řádu) tak, aby skutkově shodné či obdobné případy byly rozhodovány obdobně.

Navrhovatel dále odůvodňuje právní zájem na určení neplatnosti Pojistné smlouvy s odkazem na § 570 odst. 1 občanského zákoníku, který upravuje tzv. privativní novaci: „Dohodne-li se věřitel s dlužníkem, že dosavadní závazek se nahrazuje závazkem novým, dosavadní závazek zaniká a dlužník je povinen plnit závazek nový.“ Privativní novace je dohoda, kterou smluvní strany ruší původní závazek tím, že jej nahrazují závazkem novým, přitom právní účinky zrušení závazku a založení nového (nahrazení dosavadního závazku), jsou nerozlučně spojeny. Explicitně se nevyžaduje vyjádření, že dosavadní závazek se ruší, protože nahrazením zaniká původní závazek *ex lege*.

Od privativní novace je třeba odlišovat případy, kdy strany uzavřou dvě dohody, kterými samostatně zruší dosavadní závazkový vztah a samostatně sjednají nový závazkový vztah; není přitom vyloučeno, aby dohoda o zrušení závazkového vztahu a dohoda o uzavření nového závazkového vztahu byly zahrnuty v jednom smluvním dokumentu. Vůli stran v takovém případě není zrušení původního závazku tím, že je nahrazen novým, a zřízení nového závazku právě proto, aby nahradil ten původní, ale strany chtějí uzavřít dohodu, kterou samostatně zruší dosavadní závazkový vztah a samostatně zřídí nový závazkový právní vztah. V takovém případě chybí sepětí těchto dvou úkonů, které je imanentní privativní novaci. Jestliže se jedná o dvě samostatné dohody, je třeba posuzovat samostatně i jejich platnost (srov. Handlar, J. Zánik závazků dohodou v občanském a obchodním právu. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 85 - 86).

Ke zjištění, zda strany měly v úmyslu uzavřít privativní novaci anebo dohodu o zániku závazku (závazkového vztahu) a dohodu o vzniku závazku, je nutné interpretovat vůli stran, resp. zjistit, jakých právních následků chtěly strany dosáhnout. J. Handlar ke zjištění, zda strany uzavřely dohodu o privativní novaci nebo dvě samostatné dohody, uvádí následující: „Ve skutečnosti to tedy znamená, že v případě pochybností bude třeba zjistit, zda by podle vůle stran měla mít neplatnost či neexistence původního závazku za následek také neplatnost závazku nového (tedy zda strany chtěly nový závazek založit pouze v případě, že původní závazek byl platný a dohodou byl současně zrušen, či naopak zda by pro ně platnost původního závazku při uzavření dohody nebyla rozhodující a chtěly být novým závazkem vázány bez ohledu na platnost závazku původního), zda by případná neplatnost nového závazku měla mít za následek další trvání závazku původního (tedy zda strany zamýšlely být nadále vázány v nezměněné podobě závazkem původním, pokud by nový závazek nebyl platně založen), a zda odstoupení od dohody či dovolání se její relativní neplatnosti má mít za následek obnovení původního závazku (tedy např. zda odstoupení pro neplnění nového závazku má mít za následek ukončení vztahu mezi účastníky, nebo zda má vést k obnovení závazku původního). [...] Pokud však strany sjednávají nový závazkový vztah a současně ruší závazkový vztah původní, jedná se obvykle o dvě samostatné dohody, nikoli o novaci. Smluvní strany, které zakládají nový závazkový vztah, pravidelně chtějí, aby byly vázány pouze tímto novým vztahem bez zřetele k závazku původnímu, nikoli aby nový závazkový vztah byl z právního hlediska přímým pokračováním původního závazku se všemi důsledky, které jsou s tím spojeny. Původní závazkový vztah nebývá rušen proto, aby plynule přešel v závazek nový, ale jako logický důsledek sjednání nového závazku (strany, které se dohodly na novém vztahu, nadále nechťejí být vázány vztahem předchozím).“ (Handlar, J. Zánik závazků dohodou v občanském a obchodním právu. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 87 - 88).

Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 15. 6. 2005, sp. zn. 26 Cdo 404/2005, k výkladu právního úkonu dovodil, že „[o]bsah právního úkonu lze vykládat podle vůle toho, kdo ho učinil, jen za předpokladu, že tvrzená vůle není v rozporu s jazykovým projevem učiněným v písemné formě. Výkladem nelze již učiněný projev vůle doplňovat, měnit či dokonce nahrazovat (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 2002, sp. zn. 25 Cdo 1116/2001, uveřejněný

pod č. C 1627 ve svazku 23 Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu). Je-li obsah právního úkonu zaznamenán písemně, určitost projevu vůle je dána obsahem listiny, na níž je zaznamenán; nestačí, že účastníkům smlouvy je jasné, co je předmětem smlouvy, není-li to poznatelné z textu listiny.“

Finanční arbitr vůli stran nahradit dosavadní závazek závazkem novým (ve smyslu privativní novace se všemi důsledky z toho plynoucími) z dohody o ukončení Pojistné smlouvy nezjistil. V citované dohodě o ukončení Pojistné smlouvy není explicitně vyjádřeno, že Pojistná smlouva zaniká náhradou (podle § 570 občanského zákoníku), strany se v předmětném ujednání dohodly, že k počátku pojištění sjednaného Novou pojistnou smlouvou se ruší dosavadní Pojistná smlouva. Za situace, kdy se strany explicitně dohodly na ukončení Pojistné smlouvy (jako celého závazkového vztahu) a dohodly způsob vyrovnání závazků z Pojistné smlouvy (formou převodu nespotřebované rezervy pojistného do rezervy Nové pojistné smlouvy) a současně sjednaly nový závazkový právní vztah (Novou pojistnou smlouvou), finanční arbitr dovozuje, že strany uzavřely dvě samostatné dohody. Jejich vůle směřovala k ukončení Pojistné smlouvy a samostatně k uzavření Nové pojistné smlouvy. Z tvrzení Navrhovatele v průběhu řízení současně vyplynulo, že Pojistnou smlouvou se rozhodl ukončit po zjištění, že Pojistná smlouva je pro něj nevýhodná a finančně ztrátová. Z výše uvedeného nevyplývá, že by Navrhovatel chtěl odvozovat platnost Nové pojistné smlouvy od původní Pojistné smlouvy, tedy že by případná neplatnost Nové pojistné smlouvy měla mít za následek obnovení Pojistné smlouvy, stejně tak finanční arbitr nezjistil vůli stran v případě neplatnosti Pojistné smlouvy nebyť vázány Novou pojistnou smlouvou. Pouze ze skutečnosti, že dohoda o zrušení původního závazkového vztahu a zřízení nového je umístěna na jednom smluvním dokumentu, a to návrhu na uzavření Nové pojistné smlouvy, nelze dovozovat, že by se automaticky jednalo o neoddělitelné úkony. Finanční arbitr vyhodnotil, že z důvodu procesní ekonomie je vhodnější projednat Pojistnou smlouvou a Novou pojistnou smlouvou, které jsou oddělitelné, v samostatných řízeních.

Ani po opětovném posouzení věci v námitkovém řízení finanční arbitr neshledal důvody pro to, aby musel jakkoli měnit svůj závěr o zamítnutí návrhu na určení neplatnosti Pojistné smlouvy pro neshledání nezbytného (naléhavého) právního zájmu. Pojištění založené Pojistnou smlouvou již netrvá a smluvní strany nejsou z Pojistné smlouvy navzájem zavázány. Otázka určení neplatnosti Pojistné smlouvy v daném případě není nezbytná ani pro jiné řízení vedené Navrhovatelem, kde by se Navrhovatel ocitl v nouzi důkazní či v nouzi tvrzení.

5.7. Promlčení práva na doplacení odkupného

Finanční arbitr se neztotožňuje s argumentací Navrhovatele o promlčení práva na vyplacení odkupného v desetileté promlčecí lhůtě, s kterou se vypořádal již v části 8.6 Nálezů. Navrhovatel svůj právní názor zakládá pouze na sémantické odlišnosti slovních spojení „plnění z pojištění“ a „pojistné plnění“ užitých v § 8 zákona o pojistné smlouvě („Právo na plnění z pojištění se promlčí nejpozději za 3 roky, a jedná-li se o životní pojištění (§ 54), za 10 let; promlčecí doba práva na pojistné plnění počíná běžet za 1 rok po vzniku pojistné události.“). Svůj výklad považuje Navrhovatel s odkazem na rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2016, sp. zn. IV. ÚS 2989/16, za přednostní z důvodu aplikace pravidla *v pochybnostech ve prospěch spotřebitele*.

Separátní gramatický výklad provedený Navrhovatelem nepovažuje finanční arbitr za natolik přesvědčivý, že by odůvodnil možný dvojitý výklad ustanovení § 8 zákona o pojistné smlouvě. Skutečnost, že je relevantní posuzovat nejen doslovné znění zákona, ale i jeho smysl a účel, potvrdil Nejvyšší správní soud v rozhodnutí ze dne 5. 2. 2009, sp. zn. 9 Ans 5/2008: „Gramatický výklad však není jediným ani rozhodujícím při výkladu ustanovení právních norem, je pouze logicky prvním použitým krokem ke konstrukci právního pravidla obsaženého ve vykládaném ustanovení zákona. Konformní výklad určitého právního předpisu lze provést různými interpretačními pravidly, nicméně žádný výklad nelze použít

izolovaně. Za účelem objasnění smyslu a obsahu právní normy je nutné použít veškerých relevantních interpretačních pravidel, kromě gramatického tedy zejména logický, systematický, případně teleologický výklad.

Ostatně i Ústavním soudem již bylo v minulosti judikováno, že naprosto neudržitelným momentem používání práva je jeho aplikace vycházející pouze z jeho jazykového (gramatického) výkladu. Jazykový výklad představuje prvotní přiblížení se k aplikované právní normě. Je jen východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu (k čemuž slouží i řada dalších postupů, jako logický a systematický výklad, výklad e ratione legis atd.); srov. nález Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1997, publikovaný pod č. 30/1998 Sb., jakož i pod č. 163, sv. 9, s. 399 Sb. n. u. ÚS, dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>."

Pravidlo v pochybnostech ve prospěch nestojí nad standardními výkladovými metodami a jeho použití přichází v úvahu až v případě, že po provedené interpretaci proti sobě stojí rozdílné avšak stejně přesvědčivé závěry, resp. v situaci možné plurality výkladů práva. Jestliže výklad právní normy není pochybný, není prostor ani pro uplatnění pravidla v pochybnostech ve prospěch. V obdobném duchu se vyjádřil i Nejvyšší správní soud v rozhodnutí ze dne 2. 8. 2017, sp. zn. 2 Afs 62/2017, ohledně výkladu daňového předpisu: „Ve shodě s bodem [64] výše citovaného rozsudku rozšířeného senátu čj. 7 Afs 54/2006-155 proto i v nyní projednávaném případě platí, že ne každá interpretační nejasnost povede v daňovém právu k výkladu výhodnému pro soukromou osobu; bude tomu tak pouze tehdy, budou-li proti sobě stát srovnatelně přesvědčivé výkladové alternativy. Srovnatelně přesvědčivé jsou výkladové alternativy tehdy, není-li žádná z nich zjevně a jednoznačně přesvědčivější než alternativy ostatní; nestačí tedy, že určitá alternativa je o něco přesvědčivější než jiná (jiné). Obě alternativy jsou v nyní projednávaném případě velmi dobře hajitelné a srovnatelně přesvědčivé, neboť jsou opřeny o racionální argumentaci a obecně uznávané výkladové metody a žádná z nich není zjevně přesvědčivější než alternativa opačná. Proto je nezbytné přiklonit se k té z nich, která je pro soukromou osobu (zde stěžovatele v roli žadatele o prominutí penále) výhodnější.“

Finanční arbitr za použití gramatické, systematické a teleologické výkladové metody v Nálezu řádně odůvodnil svůj závěr, že desetiletá promlčecí lhůta podle § 8 zákona o pojistné smlouvě se použije pouze v souvislosti s pojistným plněním, které má návaznost na pojistnou událost.

Finanční arbitr se nad rámec argumentace uvedené v Nálezu zabýval i kontextem a systematickou zákona o pojistné smlouvě a právní úpravou životního pojištění před účinností zákona o pojistné smlouvě a právní úpravou životního pojištění uvedenou v novém občanském zákoníku.

Dikce 8 zákona o pojistné smlouvě, stejně jako § 104 občanského zákoníku ve znění účinném do 31. 12. 2004, je stejná, když „[u] práv na plnění z pojištění počíná běžet promlčecí doba za rok po pojistné události“. Zákonodárce ani pro občanský zákoník, ani zákon o pojistné smlouvě nedefinoval pojmově všechny hlavní pojistné instituty, se kterými v textu zákona dále pracoval. Zákon o pojistné smlouvě pak postrádá důslednost i při používání pojmů, které zákonodárce v úvodu zákona vymezil (§ 3 zákona o pojistné smlouvě). V § 3 zákona o pojistné smlouvě jsou tak např. definovány pojmy „nahodilá skutečnost“ a „pojistná událost“, ale hned ustanovení § 2 zákona o pojistné smlouvě stanoví, že pojistná smlouva je smlouvou, ve které se pojistitel zavazuje poskytnout ve sjednaném rozsahu „plnění“, při vzniku „nahodilé události“. Že „plněním“ je myšleno pojistné plnění (které zákonem o pojistné smlouvě jako pojem vymezeno není) a nahodilou událostí pojistná událost (která je pojmově vymezena v § 2 zákona o pojistné smlouvě), je přitom ze vzájemné podmíněnosti plnění jako pojistného plnění a nahodilé události jako nahodilé skutečnosti ve smyslu pojistné události v kontextu zákona o pojistné smlouvě zřejmé.

Podle § 2 zákona o pojistné smlouvě platí, že „[p]ojistná smlouva je smlouvou o finančních službách, ve které se pojistitel zavazuje v případě vzniku nahodilé události poskytnout

ve sjednaném rozsahu plnění a pojistník se zavazuje platit pojistiteli pojistné.“ Zákonodárce vymezením základního účelu pojistné smlouvy implicitně odlišuje pojem plnění pro účely zákona o pojistné smlouvě jako pojistné plnění oproti zaplacenému pojistnému. Pojistné samo je pak svým obsahem z pohledu obecně-jazykového a právního významu rovněž plněním, plněním z pojištění a plněním z pojistné smlouvy, avšak v kontextu zákona o pojistné smlouvě jde o výslovně pojmenované plnění na straně pojistníka, jak plyne z předmětného ustanovení a celého textu právního předpisu, a nelze jej proto podřadit pod termín „plnění z pojištění“, který je z jazykového hlediska obecnější, a to zejména v souvislosti s otázkou promlčení podle zákona o pojistné smlouvě. Není sporu o tom, že i odkupné je v obecném slova smyslu obdobně jako placení pojistného rovněž plněním, avšak z hlediska dikce zákona o pojistné smlouvě je tzv. jiným plněním na straně pojistitele, tj. plněním souvisejícím se zánikem, resp. vypořádáním pojistné smlouvy mimo předpokládanou pojistnou událost.

Pojem „plnění“ ve všech použitých slovních spojeních není v celém textu zákona o pojistné smlouvě užit v jiném významu, než jako pojistné plnění z pojistné události. Složený pojem „plnění z pojištění“ je pak v textu zákona použit ještě v § 16 odst. 1, a to že „[p]ojistitel je povinen po oznámení události, se kterou je spojen požadavek na plnění z pojištění, bez zbytečného odkladu zahájit šetření nutné ke zjištění rozsahu jeho povinnosti plnit.“; v § 24, který zní, že „(1) Nestanoví-li zákon jinak, může pojistitel plnění z pojistné smlouvy odmítnout, jestliže a) příčinou pojistné události byla skutečnost, o které se dozvěděl až po vzniku pojistné události a kterou nemohl zjistit při sjednávání pojištění nebo jeho změně v důsledku úmyslně nebo z nedbalosti nepravdivě nebo neúplně zodpovězených písemných dotazů, a jestliže by při znalosti této skutečnosti v době uzavření pojistné smlouvy tuto smlouvu neuzavřel, nebo ji uzavřel za jiných podmínek, nebo b) oprávněná osoba uvede při uplatňování práva na plnění z pojištění vědomě nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje týkající se rozsahu pojistné události nebo podstatné údaje týkající se této události zamlčí. (2) Dnem doručení oznámení o odmítnutí pojistného plnění pojištění zanikne.“; v ustanovení § 33 odst. 1, který zní: „Vzniklo-li v souvislosti s hrozící nebo nastalou pojistnou událostí oprávněné osobě, pojištěnému nebo osobě, která vynaložila zachraňovací náklady, proti jinému právo na náhradu škody nebo jiné obdobné právo, přechází výplatou plnění z pojištění toto právo na pojistitele, a to až do výše částek, které pojistitel ze soukromého pojištění oprávněné osobě, pojištěnému nebo osobě, která vynaložila zachraňovací náklady, vyplatil.“ Zákonodárce v textu výše citovaných ustanovení používá výrazy „plnění z pojistné smlouvy“, „plnění z pojištění“ a „pojistné plnění“, a to vždy ve vazbě na pojistnou událost, takže z kontextu a smyslu ustanovení je zřejmé, že všechny použité výrazy se významově kryjí s pojmem „pojistné plnění“, který je běžně srozumitelný jako plnění, jež vyplácí pojistitel v případě nastalé pojistné události.

V § 33 odst. 1 zákona o pojistné smlouvě, který upravuje specifickou situaci vynaložení zachraňovacích nákladů při hrozící pojistné události ze škodového pojištění, sice zdánlivě dochází k porušení podmínky již nastalé pojistné události pro plnění z pojištění jako pojistného plnění, avšak předmětem tohoto ustanovení je jiná otázka, a to otázka náhrady škody nebo jiného obdobného práva spojeného s vynaloženými zachraňovacími náklady, a tedy nikoli otázka plnění z pojištění již při hrozící pojistné události. Jednoznačná je v tomto směru rovněž důvodová zpráva k předmětnému ustanovení, která hovoří jasně o pojistném plnění: „Škodové pojištění slouží k náhradě škod vzniklých v majetkové sféře pojištěných osob v důsledku pojistné události. Je proto nutné, aby právo na náhradu škody nebo jiné obdobné právo (např. § 419 OZ, § 439 OZ, § 440 OZ, § 205c ZP), které vznikne oprávněné osobě, pojištěnému nebo osobě, která vynaložila zachraňovací náklady, přešlo na pojistitele, a to až do výše jím vyplaceného pojistného plnění.“

Oproti tomu § 58 zákona o pojistné smlouvě, který upravuje právní pojem odkupného, hovoří pouze o „výplatě odkupného“ (tedy obdobně jako o „zaplacení pojistného“) a pojem „plnění“ v souladu s nastavenou systematikou zákona nikterak nezmiňuje.

Jak již konstatoval finanční arbitr v Nálezu, zásadním výkladovým vodítkem k § 8 zákona o pojistné smlouvě je také účel tohoto ustanovení. Promlčení je obecně chápáno jako právní institut, který chrání dlužníka před vymáháním starých pohledávek a nutí věřitele, aby řádně pečoval o svá práva. Co se týče délky promlčecí lhůty, je zřejmé, že zákonodárce delší promlčecí lhůtu stanovil pro ty specifické případy, ve kterých by mohl být věřitel vzhledem ke svému postavení krátkou promlčecí lhůtou neodůvodněně poškozen. V občanském zákoníku to bylo například právo na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení, které vzniklo v důsledku úmyslného jednání škůdce, resp. toho, kdo se na úkor jiného bezdůvodně obohatil (§ 106 odst. 2 a § 107 odst. 2 občanského zákoníku). Nový občanský zákoník v těchto případech promlčecí dobu dokonce prodloužil na 15 let (§ 636 odst. 2 a § 638 odst. 2 nového občanského zákoníku).

V souvislosti s pojištěním mohou vznikat subjektům různá práva. Otázkou je, proč by všechna tato práva, která mohou mít charakter plnění, měla požívat vyšší ochrany a promlčovat se jinak, než v obecné promlčecí lhůtě. Jak již finanční arbitr odůvodnil v Nálezu, z těchto všech práv má stanovení zvláštní promlčecí lhůty své opodstatnění právě a jen u práva na pojistné plnění, protože toto právo je samou podstatou a účelem pojištění.

Z dikce, smyslu a účelu daného ustanovení a celého zákona o pojistné smlouvě je tedy i přes nedůslednou formulaci použitou zákonodárcem zřejmé, že záměrem je upravit promlčení pojistného plnění a ne jakéhokoliv plnění z pojistné smlouvy. Autoři komentáře k zákonu o pojistné smlouvě L. Bohman a M. Wawerková k této problematice v komentáři k § 8 uvádějí: „Přestože je zřejmý záměr věnovat toto ustanovení promlčecí době práva na plnění z pojistné události, dochází v jeho formulaci k nejasnosti, a to použitím v jedné větě kumulativně pojmu právo na plnění z pojištění, který je obsažen již v § 104 OZ, a následně ve větě za středníkem, práva na pojistné plnění. Je třeba říci, že pojem, právo na plnění z pojištění je význam širší, neboť v sobě zahrnuje nejen právo na pojistné plnění, ale nepochybně i jiná práva vyplývající z pojistného vztahu, pro která platí obecná promlčecí lhůta dle § 101, tj. tříletá. Mezi tato práva bude bezpochyby náležet právo na zaplacení pojistného nebo na výplatu odbytného. Jednotné užití pojmu právo na pojistné plnění by se tedy jevilo srozumitelnější. Tato výtka však směřuje již do textace § 104 OZ i přesto, že jeho interpretace jako práva na pojistné plnění nečinila problémy v praxi ani judikatuře.“ (Bohman, L., Wawerková, M.: Zákon o pojistné smlouvě. Komentář. 2. aktualizované vydání, Linde Praha, Praha 2009, str. 65 a 66.).

V § 104 občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2004, byl rovněž použit pojem „plnění z pojištění“, tento pojem vyložil Nejvyšší soud v odůvodnění svého rozhodnutí ze dne 12. 12. 2007, sp. zn. 25 Cdo 113/2006, takto: „I když to v textu § 104 obč. zák. není výslovně uvedeno, je třeba vycházet z toho, že „právem na plnění z pojištění“ se rozumí konkrétní právo na plnění z určité pojistné události, které se marným uplynutím promlčecí doby promlčí. Ze stejného principu promlčení „práv na plnění z pojištění“ vychází i současná právní úprava pojistné smlouvy podle zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů (zákon o pojistné smlouvě).“ Jak vyplývá výše, Nejvyšší soud pojem „plnění z pojištění“ též vyložil jako „pojistné plnění“. Nový občanský zákoník upravuje taktéž speciální promlčecí lhůtu pro pojistné plnění ze životního pojištění, a to desetiletou (§ 635 odst. 1). Setrvává také u toho, že u práva na pojistné plnění počne promlčecí lhůta běžet jeden rok od pojistné události (§ 626).

Komentář k novému občanskému zákoníku k § 635 mimo jiné uvádí, že „Problematiku životního pojištění upravoval zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů. Ustanovení § 8 PjSml upravovalo promlčení práva na pojistné plnění nejpozději v tříleté promlčecí lhůtě. Výjimkou bylo pouze právo na pojistné plnění ze životního pojištění, které se promlčovalo nejpozději v desetileté promlčecí lhůtě. Promlčecí lhůta na pojistné plnění počínala běžet rok po vzniku pojistné události.“ (Lazíková, J., Števec, M. in Lavický, P. a kol., Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 – 654). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 2235.). Také autoři dalšího komentáře k novému

občanskému zákoníku zmiňují návaznost ustanovení nového občanského zákoníku týkajících se promlčení pojistného plnění na předchozí právní úpravu: „I po účinnosti občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. se uplatní dosavadní základní pravidlo, podle něhož promlčecí lhůta k uplatnění práva na pojistné plnění začne běžet za jeden rok od pojistné události (§ 626 věta první). Zmíněná norma navazuje na dřívější § 8 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, a § 104 obč. zák. č. 40/1964 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 2004.“ (Svoboda, K. in Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Praha: Wolters Kluwer, 2014, str. 1579.). Potvrzují tak, že výraz „plnění z pojištění“ v citovaných ustanoveních byl vykládán jako významově totožný s výrazem „pojistné plnění“. Pro dokreslení postoje zákonodárce k výkladu předchozí právní úpravy finanční arbitr cituje důvodovou zprávu k ustanovení § 626 nového občanského zákoníku: „Ustanovení o počátku promlčecí lhůty u práva na pojistné plnění se přejímá z § 8 zákona o pojistné smlouvě (zák. č. 37/2004 Sb.). Uvedené ustanovení zákona o pojistné smlouvě stanoví i délku promlčecí lhůty u práva na pojistné plnění v případě životního pojištění a v případě pojištění odpovědnosti. Tato úprava je zařazena mezi ustanovení o délce promlčecí lhůty.“

V zákoně o pojistné smlouvě není vyloučeno, aby zákonodárce použil sousloví „plnění z pojištění“ tak, že se má významově krýt se souslovím „pojistné plnění“, dokonce se tak opakovaně stává. Z veškerých plnění přicházejících v úvahu jako plnění z pojištění je však pouze u pojistného plnění opodstatněna vyšší ochrana oprávněného z takového práva, a tedy stanovení delší promlčecí lhůty. Výklad pojmu „plnění z pojištění“ pak může být jiný pro účely zákona o pojistné smlouvě a pro účely zákona o daních z příjmů. Odborná literatura k problematice výkladu práva mimo jiné vysvětluje: „Právní význam termínu definovaného nebo vymezeného v jednom zákoně, nelze automaticky bez dostatečných důvodů rozšiřovat na text ostatních zákonů. Legislativním požadavkem tu ostatně je, aby nejednotnost byla postupně poznána, minimalizována, případně vůbec odstraněna.“ (srov. Čapek, J. in Veverka, V.; Boguszak, J.; Čapek, J. Základy teorie práva a právní filozofie. Praha. CODEX, 1996, str. 133.).

Závěry finančního arbitra Navrhovatel v Námitkách nevyvrátil ani nevysvětlil, z jakého důvodu opomíjí další obecně uznávané výkladové metody, zejm. z jakého důvodu zcela pominul smysl a účel vykládané normy, finanční arbitr tudíž odmítá námitku Navrhovatele ohledně nesprávného výkladu běhu promlčení doby práva na vyplacení odkupného jako nedůvodnou a setrvává na právních závěrech uvedených v Nálezu o promlčení případného nároku Navrhovatele na doplacení plnění z předčasně ukončené Pojistné smlouvy.

6. K výroku rozhodnutí o námitkách

Právo dovolat se relativní neplatnosti Pojistné smlouvy a právo na jakékoli plnění v souvislosti s Pojistnou smlouvou (náhradu škody nebo vrácení pojistného, které Navrhovatel uhradil před ukončením Pojistné smlouvy a které by mohlo mít povahu bezdůvodného obohacení z tvrzených důvodů absolutní neplatnosti Pojistné smlouvy) se promlčelo před zahájením řízení před finančním arbitrem. Finanční arbitr postupoval správně, když se vzhledem k zachování hospodárnosti řízení nezabýval samotným meritem věci poté, co shledal námitku Instituce o promlčení nároků Navrhovatele jako důvodnou. Ostatně, Navrhovatel v Námitkách nerozporoval, že promlčené právo nelze přiznat ani jej úspěšně vymoci. Finanční arbitr současně nezjistil právní zájem Navrhovatele na určení neplatnosti Pojistné smlouvy.

Finanční arbitr neshledal, že by ve věci rozhodl věcně nesprávně, ani že by Nález a řízení, které mu předcházelo, bylo v rozporu s právními předpisy.

Na základě všech výše uvedených skutečností rozhodl finanční arbitr tak, jak je uvedeno ve výroku tohoto rozhodnutí.

Poučení:

Rozhodnutí o námitkách je podle § 16 odst. 4 zákona o finančním arbitrovi konečné. Podle § 17 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi doručení nález, který již nelze napadnout námitkami, je v právní moci (*v případě, že bylo vydáno rozhodnutí o námitkách, nabyvá nález právní moci dnem doručení rozhodnutí o námitkách – pozn. finančního arbitra*).

Podle § 244 odst. 1 občanského soudního řádu, rozhodl-li správní orgán podle zvláštního zákona o sporu a nabylo-li rozhodnutí správního orgánu právní moci, může být tatáž věc projednána na návrh v občanském soudním řízení. Podle § 247 odst. 1 občanského soudního řádu musí být žaloba podána ve lhůtě dvou měsíců od doručení rozhodnutí správního orgánu.

Mgr. Monika Nedelková

finanční arbitř

Doručuje se

Navrhovatel – datová schránka zástupce ■

Instituce – datová schránka ■

